

ეთიოპიური ზეთის ნარმოების თანამედროვე მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები საქართველოში

ზენაბ ახალაძე, ანსუ-ს ასოც. პროფესორი

რეზიუმე

ჩვენს ქვეყანაში, ეთერზეთოვანი კულტურების მოშენებას და ნატურალური ეთეროვანი ზეთების წარმოებას დიდი ხნის ისტორია აქვს. საქართველოში წლიურად აწარმოებდნენ 50—100 ტონა ეთეროვან ზეთებს. ეთერზეთოვან კულტურებს სამრეწველო მნიშვნელობა ჰქონდა ქვეყნის 9 ადმინისტრაციული რაიონისთვის. თუმცა, ქვეყანაში განვითარებული ეკონომიკური კრიზისის შედეგად არასწორად მოხდა საეთერზეთე პლანტაციების და მეურნეობა-ქარხნების პრივატიზაცია, დაიკარგა გასაღების ბაზრები, მნიშვნელოვანი ვარდნა განიცადა კომპლექსის მეორე ძირითადმა სფერომაც — კვებისა და გადამამუშავებელმა მრეწველობამ, რაც ამ დარგში ფაქტობრივად ყველა დასახელებული პროდუქციის წარმოების აბსოლუტურ შემცირებაში გამოიხატა.

სტატია ეძღვნება თანამედროვე ეტაპზე დარგში არსებული მდგომარეობის ანალიზს, იმას თუ რა საშუალებები გვაქვს და რა შეიძლება გავაკეთოთ იმისათვის, რომ ვანარმოთ მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიან პროდუქციას, ვაქციოთ ქვეყანა უმსხვილეს ექსპორტიორად, შევიტანოთ სოლიდური წვლილი ეკონომიკის განვითარებაში.

საკვანძო სიტყვები: ეთეროვანი ზეთების წარმოება, დარგის რეაბილიტაცია, კონკურენტუნარიანი პროდუქცია.

Резюме

Современное состояние и перспективы развития производства Эфирных масел в Грузии

Разведение эфиромаслечных культур и производство натуральных эфирных масел в нашей стране имеет давнюю историю. Грузия ежегодно производила 50-100 тонн эфирных масел. Эфиромаслечные культуры имели промышленное значение для 9 административных регионов страны. Тем не менее, в результате экономического кризиса неправильно были приватизированы эфиромаслечные плантации и фермы-заводы, были потеряны рынки сбыта, произошло значительное падение производства в другом ключевом направлении комплекса - пищевой и перерабатывающей промышленности, которое фактически было выражено в абсолютном упадке производства всех названных продуктов.

Статья посвящена анализу современного состояния отрасли, тому каковы возможности и что мы можем сделать для того, чтобы производить конкурентоспособную продукцию для мирового

рынка, превратить страну в крупнейшего экспортёра, внести свой значительный вклад в экономическое развитие страны.

* * * * *

სურნელოვანი მცენარეებიდან ეთერზეთების გამოყოფა ადამიანებმა უხსოვარი დროიდან დაიწყეს. მსოფლიოში ეთერზეთოვანი მცენარეების 3000 სახეობა არსებობს. მიუხედავად ამისა სამრეწველო დანიშნულება მხოლოდ 150-ს აქვს. მათი ყოველწლიური მსოფლიო წარმოება 30 ათას ტონას აღწევს.

ჩვენს ქვეყანაში, ეთერზეთოვანი კულტურების მოშენებას და ნატურალური ეთეროვანი ზეთების წარმოებას დიდი ხნის ისტორია აქვს. საქართველოში წლიურად აწარმოებდნენ 50—100 ტონა ეთეროვან ზეთებს. ეთერზეთოვან კულტურებს სამრეწველო მნიშვნელობა ჰქონდა ქვეყნის 9 ადმინისტრაციული რაიონისთვის. 5 - დასავლეთ საქართველოში და 4 - აღმოსავლეთ საქართველოში. სამწუხაროდ, 90-იან წლებში საქართველო, აღმოჩნდა მძიმე ეკონომიკურ მდგომარეობაში. არასწორად მოხდა საეთერზეთე პლანტაციების და მეურნეობა-ქარხნების პრივატიზაცია, ქონება ხელში ჩაუვარდა არაპროფესიონალებს, დაიკარგა ყოფილი სსრკ-ის უდიდესი ბაზარი, მნიშვნელოვანი ვარდნა განიცადა კომპლექსის მეორე ძირითადმა სფერომაც — კვებისა და გადამამუშავებელმა მრეწველობამ, რაც ამ დარგში ფაქტობრივად ყველა დასახელებული პროდუქციის წარმოების აბსოლუტურ შემცირებაში გამოიხატა.

რა მდგომარეობაა დღეისათვის დარგში, რა საშუალებები გვაქვს და რა შეიძლება გავაკეთოთ იმისათვის, რომ ვანარმოთ მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიან პროდუქციას, ვაქციოთ ქვეყანა უმსხვილეს ექსპორტიორად, შევიტანოთ სოლიდური წვლილი ეკონომიკის განვითარებაში. უპირველეს ყოვლისა, უნდა იქნას შემუშავებული ახალი სტრატეგია, რომელიც ხელს შეუწყობს ფერმერული აზროვნების ჩამოყალიბებას და სულ უფრო მეტ ფერმერს მოიზიდავს აგრარულ სფეროში. ეს საბოლოო ჯამში აუცილებლად გამოიწვევს მთლიანად აგრარული წარმოების და მათ შორის ეთეროვანი ზეთების წარმოების განვითარებას.

დღევანდელი მონაცემებით საქართველოში ეთეროვანი ზეთების წარმოებით ერთი-ორი საწარმო თუ არის დაკავებული. მათ შორის პირველ რიგში აღსანიშნავია შ.პ.ს „ეთერზეთი“. იგი ამ უძველესი დარგის ერთადერთი საწარმოა ჩვენს ქვეყანაში, რომელმაც მიუხედავად სიძნელებისა, საქართველოსათვის ურთულეს პერიოდში შეძლო ფუნქციონირება.

საქართველოში ძირითადი ეთერზეთოვანი კულტურების ნედლეულის დამზადებისა და ეთეროვანი

ზეთების წარმოების დინამიკა
ცხრილი 1

წლები	გერმანია			ვეფხისტყაოსნის რეაქტორი			ეთერზეთების წარმოების ვარდის		
	ფაქტობრივი აბს.	მდგომარეობის აბს. ცვლილება	ფაქტობრივი ზედიზედ	ფაქტობრივი აბს.	მდგომარეობის აბს. ცვლილება	ფაქტობრივი ზედიზედ	ფაქტობრივი აბს.	მდგომარეობის აბს. ცვლილება	ფაქტობრივი ზედიზედ
1931-1935	0.78	2.03	2.38	-	-	-	-	-	-
1936-1940	1.85	22.74	26.68	0.50	2.93	8.29	0.74	0.44	0.25
1941-1945	1.90	11.95	12.65	0.45	0.69	1.97	0.64	0.63	0.27
1946-1950	0.91	12.67	12.52	0.54	1.73	6.04	1.26	0.84	0.59
1951-1955	1.23	16.72	18.82	1.80	6.19	19.17	1.92	1.96	1.81
1956-1960	1.12	13.46	14.72	2.13	9.22	25.46	2.68	3.56	2.86
1961-1965	1.60	23.68	22.39	1.65	12.73	36.92	3.75	4.77	4.77
1966-1970	2.26	35.62	30.29	2.28	13.17	34.33	4.58	7.82	7.45
1971-1975	3.27	60.87	50.9	2.44	15.33	42.09	4.74	8.60	8.40
1976-1980	4.20	79.80	85.5	2.1	13.8	44.4	6.49	14.26	14.0
1981-1985	4.60	101.05	11.59	1.5	13.0	46.8	7.37	17.17	18.9
1986-1990	5.60	122.0	15.57	5.1	14.07	53.5	7.55	19.03	20.9

შ.პ.ს. „ეთერზეთი“ მდებარეობს დასავლეთ საქართველოში, კერძოდ, ზუგდიდის რაიონში, სოფ. ოქტომბერში. ძირითადად აწარმოებს დაფნისა და ევკალიპტის ეთეროვან ზეთებს. საწარმოს არა აქვს საკუთარი მეურნეობა, ნედლეულის მიღება ძირითადად ხდება მოსახლეობიდან. კომპანიას შეუძლია აწარმოოს 10-12 ტონა ეთეროვანი ზეთი წელიწადში, თუმცა რეალურად მუშაობს 3-4 ტონაზე წელიწადში, რაც გამომწვეულია დამკვეთის მოთხოვნებიდან.

აღსანიშნავია რომ კომპანია აწარმოებს ევკალიპტის ეთეროვან ზეთს თუმცა, საქართველოში სამრეწველო ევკალიპტი ამ დროისთვის თითქმის აღარ არსებობს, მისი წარმოება ნაკლებად ეფექტურია, რადგან თვითღირებულება ბევრად მეტია სარეალიზაციო ფასზე. ნედლეულიც ნაკლებია. რაც შეეხება დაფნის ეთერზეთს, მასზე მსოფლიო ბაზარზე დიდი მოთხოვნაა, განსაკუთრებით ევროპის ბაზარზე. დაფნის ეთეროვანი ზეთის თვითღირებულება 60 აშშ დოლარია, საბითუმო ფასი კი 80 აშშ დოლარი. უახლოეს მომავალში დაგეგმილია ციტრუსის ეთეროვანი ზეთების წარმოების დანერგვა. კომპანია ასევე გეგმავს რეჰანის ეთეროვანი ზეთის გამოხდას, რომ-

ელზეც დიდი მოთხოვნაა მსოფლიო ბაზარზე.

2010 წელს გერმანული ინვესტიციების საფუძველზე შეიქმნა საწარმო „საქართველოს ეთერზეთები“. სათაო ოფისი მდებარეობს თბილისში, ფორმის კუთვნილებაში არსებული მეურნეობები კი, რომელთა საერთო ფართობი 1000 ჰექტარს მოიცავს, ქვეყნის მრავალფეროვანი კლიმატიდან გამომდინარე, საქართველოს სხვადასხვა კუთხეშია განლაგებული, რაც უამრავი სხვადასხვა ჯიშის მცენარის მოყვანისა და გამრავლების საშუალებას იძლევა.

ეთერზეთების წარმოების დარგში აღსანიშნავია კომპანია „კოპალას“ საქმიანობა, რომელიც საქართველოში ერთადერთი ვარდის ზეთის მწარმოებელი ქარხანა არის. იგი მდებარეობს თელავის რაიონის სოფელ ნაფარულში. საწარმოში ხდებოდა ვარდის ზეთის წარმოება და დაფასოება. საბოლოო პროდუქტი კი ექსპორტზე გერმანიაში გადიოდა. საინტერესოა, რომ ვარდის 100%-იანი ეთეროვანი ზეთი ითვლება „პრემიუმ“ კლასის პროდუქტად. 1 მლ. ეთეროვანი ზეთის მისაღებად როგორც მინიმუმ საჭიროა ვარდის საღი ფოთლების დაახლოებით 5 კილოგრამი, ფაქტიურად რამოდენიმე ასეული ყვავილი. ასეთი ზეთის საორიენტაციო ფასი მსოფლიოში 10 000 ევროს აღწევს. აღსანიშნავია, რომ ლოპოტას ტბასთან სიახლოვის გამო კომპანიას შეეძენა პრობლემები, რის გამოც იგი იძულებული შეიქმნა შეეჩერებინა ფუნქციონირება. წელს კომპანიამ განაახლა მუშაობა, ხელახლა გააშენა ვარდების პლანტაცია და პირველი მოსავალი მაისის თვეში მიიღო.

ეთერზეთების ექსპორტ / იმპორტი (ათასი აშშ დოლარი)

ცხრილი 3

წლები	2000	2003	2004	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ექსპორტი	41.2	16.3	31.8	9.8	2.3	-	2.3	37.9	16.8	103.6
იმპორტი	3.2	32.3	60.6	23.5	51.9	41.0	44.1	41.6	56.6	38.1

უნდა ითქვას, რომ მიუხედავად დარგში არსებული უდიდესი სიძნელებისა, საქართველოში მაინც იწარმოება ეთეროვანი ზეთების გარკვეული რაოდენობა, რომელიც ორიენტირებულია ექსპორტზე, ძირითადად ევროპულ სახელმწიფოებში. კერძოდ: ავსტრია, საფრანგეთი, უკრაინა, გერმანია, პოლონეთი, ბელორუსია, აზერბაიჯანი, ყაზახეთი და სხვა ქვეყნები. იმავდროულად, ჩვენს ქვეყანაში ხორციელდება ეთეროვანი ზეთების იმპორტიც.

დარგს აქვს განვითარების პერსპექტივები, ამისათვის მთელი რიგი ამოცანების გადაჭრა არის საჭირო. პირველ რიგში საჭიროა არსებული საწარმოების ბაზის უფრო ეფექტურად გამოყენება და იმ ეთერზეთოვანი კულტურების პლანტაციების მოვლა და ახლის გაშენება რომელზედაც დიდი

მოთხოვნაა მსოფლიო ბაზარზე. აღსანიშნავია, რომ დღეისათვის მსოფლიოში დიდი მოთხოვნით სარგებლობენ ციტრუსოვანთა ეთეროვანი ზეთები. ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ ნედლეულს იღებენ, ციტრუსოვანთა ბაღების (ფორთოხალი, ლიმონი, მანდარინი) კომპლექსურად გამოყენებით. მაგალითად, აგროვებენ სხვა ფორმირების ნარჩენებს, ნაყოფების კრეფისა და დახარისხების შედეგად მიღებულ არასტანდარტულ მოსავალს. ყოველი მათგანი გადამუშავების შემდეგ იძლევა შესაბამის ეთეროვან ზეთს. მომავალში, ჩვენში დღემდე გამოყენებული, ამ რეზერვის ამოქმედებას დიდი მნიშვნელობა აქვს. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ქართული ციტრუსი რაოდენობრივ კონკურენციას ვერ გაუწევს სხვა ქვეყნების (იტალია, საბერძნეთი, აშშ) პროდუქტს. იქ უფრო ხელსაყრელი კლიმატური პირობების გამო წელიწადში ოთხჯერ იღებენ მოსავალს. ამიტომ ჩვენი ქვეყნისთვის უფრო მომგებიანი იქნებოდა არა თვითონ ციტრუსის, არამედ მისი გადამუშავების პროდუქტების (ეთერზეთები, წვენი, ლიმონის მჟავა და სხვა) ექსპორტი. აღსანიშნავია ისიც, რომ მართალია საქართველოში ერთხელ იღებენ ციტრუსის მოსავალს, მაგრამ სწორედ ზამთრის მოსავლიდან გამოყოფენ ყველზე მაღალი ხარისხის ეთერზეთებს.

ბოლოს, უნდა ითქვას, რომ საქართველოს ეთეროვანი ზეთების საექსპორტო პოტენციალი ეჭვს არ იწვევს, თუმცა ოპტიმისტური პროგნოზი ქვეყნის არომატულ მომავალთან დაკავშირებით გადის პირდაპირ ადგილობრივ და უზოურ ინვესტიციებზე. მნიშვნელოვანია მენარმეთა დაინტერესება სხვადასხვა შეღავათებითა და მხარდაჭერით რაც მას მისცემს მოტივაციას ამ დარგში თანხის დაბანდება და წარმოების აღორძინებისათვის. იმედია, რომ ინვესტორები ეთერზეთოვანი კულტურების მოყვანისათვის ოპტიმალური ბუნებრივ-კლიმატური პირობების, ეკოლოგიურად სუფთა მიწებისა და შედარებით იაფი მუშა-ხელის ძებნაში საკუთარ არჩევანს საქართველოზე შეაჩერებენ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ხეცურიანი ბ. კვარაცხელია. აგროეკონომიკისა და აგრობიზნესის საკითხები. თბ. 2003 წ.
2. ცქიტიშვილი გ. სუბტროპიკული ეთერზეთოვანი კულტურები, თბ. 2002 წ.
3. საქართველოს სოფლის მეურნეობა. სტატისტიკური პუბლიკაცია 2013 წ.